

Ставлення підлітків та їхніх матерів до проблеми раннього вживання алкоголю

Н.Є. Горбань¹, О.Г. Луценко¹, Н.В. Курділь², О.В. Лапікура¹, Т.Ю. Сафір³

¹ ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології імені академіка О.М.Лук'янової НАМН України», м. Київ, Україна

² ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ, Україна

³ Міжрегіональна академія управління персоналом, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та соціальних наук, м. Київ, Україна

РЕЗЮМЕ. Останніми десятиліттями в багатьох країнах Європи та світу спостерігається тенденція більш раннього початку вживання алкоголю серед підлітків. На жаль, щодо цієї проблеми Україна не є виключенням.

Мета. Дослідження різних аспектів вживання алкоголю підлітками та ступінь обізнаності їхніх матерів для визначення заходів профілактики підліткового алкоголізму в Україні.

Матеріали та методи. У рамках лонгітюдного дослідження «Сім'я і діти України» проаналізовано анкетні дані 989 підлітків віком 15-18 років (499 хлопців та 490 дівчат) і 1075 матерів. Використано бібліосемантичний, соціологічний та медико-статистичний методи дослідження.

Результати та обговорення. Протягом 2014-2019 рр. кількість дітей та підлітків, госпіталізованих з гострим отруєнням до відділення інтенсивної та еферентної терапії гострих інтоксикацій Національної дитячої спеціалізованої лікарні «ОХМАТДИТ» Міністерства охорони здоров'я України, зросла з 20,6 до 36,7 %. Дослідженнями встановлено, що переважна більшість українських підлітків (75 %) вживають алкоголь протягом життя; 31,0 % підлітків робили це понад 10 разів, а їхня перша спроба вживання алкоголю припадає на вік 9 років і молодше як серед хлопців, так і серед дівчат.

Опитування показало, що 50,6% підлітків підтвердили, що вживали алкоголь протягом останніх 30 днів, з яких 7,5% підлітків зізналися, що вживали алкоголь більш ніж один раз на тиждень.

Опитування дозволили визначити особливості вживання різних алкогольних напоїв підлітками в Україні: з пивом, вином або шампанським вперше підлітки «знайомляться» у віці 14-15 років; алкогольний коктейль дівчата-підлітки вперше споживають у 2 рази частіше у віці 15 років; міцний алкогольний напій найчастіше вперше вживають підлітки у віці 15-16 років.

Встановлено, що лише половина опитаних матерів (48,4 %) були обізнані щодо факту споживання алкоголю їхніми дітьми-підлітками, при цьому 40,7 % матерів категорично забороняють дітям вживати алкоголь, 46,5 % матерів вважають це небажаним, 8,7 % матерів дозволяють алкоголь у невеликих кількостях.

Висновки. Результати дослідження доводять, що проблема вживання алкоголю дітьми та підлітками в Україні залишається актуальною, потребує невідкладної розробки профілактичних заходів для впровадження як в шкільному, так і родинному середовищі. Враховуючи недостатній рівень поінформованості матерів про факт вживання алкоголю їхніми дітьми та недостатній рівень розуміння матерями небезпеки цього явища, обґрунтовано необхідність подальшого дослідження проблеми щодо попередження алкогольної залежності у підлітковому віці.

Ключові слова: підлітки, алкогольні напої, матері підлітків.

Attitudes of adolescents and their mothers to the problem of early alcohol consumption

N. Horban¹, O. Lutsenko¹, N. Kurdil², O. Lapikura¹, T. Safir³

¹ SI "Institute of Pediatrics, Obstetrics and Gynecology named after Academician O.M. Lukyanova National Academy of Medical Sciences of Ukraine", Kyiv, Ukraine

² L.I. Medved's Research Center of Preventive Toxicology, Food and Chemical Safety, Ministry of Health, Ukraine, (State Enterprise), Kyiv, Ukraine

³ Interregional Academy of Personnel Management, Educational - Scientific Institute of International Relations and Social Sciences, Kyiv, Ukraine

ABSTRACT. In recent decades, in many countries of Europe and the world, there has been a tendency for an earlier onset of alcohol consumption among adolescents, unfortunately, in this aspect, Ukraine is no exception.

Aim. To study various aspects of alcohol use by adolescents and the level of awareness of their mothers to determine measures to prevent adolescent alcoholism in Ukraine.

Materials and Methods. As part of the longitudinal study "Family and Children of Ukraine", the personal data of 989 adolescents aged 15-18 years (499 boys and 490 girls) and 1075 mothers were analyzed. Bibliosemantic, sociological and medical-statistical research methods are used.

Results and Discussion. During 2014-2019, the share of children and adolescents hospitalized with acute poisoning in the intensive care unit of the National Children's Specialized Hospital "OKHMATDIT" of the Ministry of Health of Ukraine increased from 20.6 to 36.7 %. Research has shown that the vast majority of Ukrainian adolescents (75 %) consume alcohol during their lifetime; 31.0 % of adolescents have done so more than 10 times, and their first attempt to drink alcohol occurs at the age of 9 years and younger among both boys and girls.

The survey found that 50.6% of adolescents confirmed that they had consumed alcohol in the past 30 days, of which 7.5% of adolescents admitted that they did so more than once a week.

The survey allowed to determine the peculiarities of the use of various alcoholic beverages by adolescents in Ukraine: teenagers first "get acquainted" with beer, wine or champagne at the age of 14-15; alcoholic cocktail teenage girls consume for the first time 2 times more often at the age of 15; strong alcoholic beverages are most often consumed for the first time by adolescents aged 15-16 years.

It was found that only half of the surveyed mothers (48.4 %) were aware of the fact of alcohol consumption by their adolescent children, while 40.7 % of mothers categorically forbid their children to drink alcohol, 46.5 % of mothers consider it undesirable, 8.7 % mothers do not prohibit alcohol in small quantities.

Conclusions. The results of the study prove that the problem of alcohol consumption by children and adolescents in Ukraine remains relevant and requires immediate development of preventive measures for implementation in both school and family environments. Given the insufficient level of awareness of mothers about the fact of alcohol consumption by their children and the insufficient level of understanding of mothers of the dangers of this phenomenon, the need for further research on the prevention of alcohol dependence in adolescence is justified.

Key Words: adolescents, alcoholic beverages, mothers of adolescents.

Отношение подростков и их матерей к проблеме раннего употребления алкоголя

Н.Е. Горбань¹, А.Г. Луценко¹, Н.В. Курдиль², А.В. Лапикура¹, Т.Ю. Сафир²

¹ ДУ «Институт педиатрии, акушерства и гинекологии имени академика А.М. Лукьяновой НАМН Украины», г. Киев, Украина

² ДП «Научный центр превентивной токсикологии, пищевой и химической безопасности имени академика Л.И. Медведя Министерства здравоохранения Украины», г. Киев, Украина

³ Межрегиональная академия управления персоналом, Учебно-научный институт международных отношений и социальных наук, г. Киев, Украина

РЕЗЮМЕ. В последние десятилетия во многих странах Европы и мира наблюдается тенденция более раннего начала употребления алкоголя среди подростков, к сожалению, в этом аспекте Украина не является исключением.

Цель. Исследование различных аспектов употребления алкоголя подростками и степени осведомленности их матерей для определения мер профилактики подросткового алкоголизма в Украине.

Материалы и методы. В рамках лонгитюдного исследования «Семья и дети Украины» были проанализированы анкетные данные 989 подростков в возрасте 15-18 лет (499 мальчиков и 490 девочек) и 1075 матерей. Использованы библиосемантический, социологический и медико-статистический методы исследования.

Результаты и обсуждение. В течение 2014-2019 гг. доля детей и подростков, госпитализированных с острым отравлением в отделение интенсивной и эфферентной терапии острых интоксикаций Национальной детской специализированной больницы «ОХМАТДЕТ» Министерства здравоохранения Украины выросла с 20,6 до 36,7 %. Исследованиями установлено, что подавляющее большинство украинских подростков (75 %) употребляют алкоголь в течение жизни; 31,0 % подростков делали это более 10 раз, а их первая попытка употребления алкоголя приходится на возраст 9 лет и младше как среди юношей, так и среди девушек.

Опрос показал, что 50,6% подростков подтвердили употребление алкоголя в течение последних 30 дней, из которых 7,5% подростков признались, что употребляли алкоголь более одного раза в неделю.

Опросы позволили определить особенности употребления различных алкогольных напитков подростками в Украине: с пивом, вином или шампанским впервые подростки «знакомятся» в возрасте 14-15 лет, алкогольный коктейль девушки-подростки впервые пробуют в 2 раза чаще в возрасте 15 лет, крепкий алкогольный напиток чаще всего впервые принимают подростки в возрасте 15-16 лет.

Установлено, что только половина опрошенных матерей (48,4 %) были осведомлены о факте потребления алкоголя их детьми-подростками, при этом 40,7 % матерей категорически запрещают детям употреблять алкоголь, 46,5 % матерей считают это нежелательным, 8,7 % матерей не запрещают алкоголь в небольших количествах.

Выводы. Результаты исследования доказывают, что проблема употребления алкоголя детьми и подростками в Украине остается актуальной, требующей неотложной разработки профилактических мероприятий для внедрения как в школьной, так и семейной среде. Учитывая недостаточный уровень информированности матерей о факте употребления алкоголя их детьми и недостаточный уровень понимания матерями опасности этого явления, обоснована необходимость дальнейшего исследования проблемы предупреждения алкогольной зависимости в подростковом возрасте.

Ключевые слова: подростки, алкогольные напитки, матери подростков.

Вступ. Проблема вживання алкогольних напоїв є гострою у сучасних умовах внаслідок широкого поширення цього явища у суспільстві, а також масштабності наслідків для особистості, її формування і розвитку [1, 2, 3]. Підлітковий вік є одним з важливих етапів соціалізації. Адаптація до змін умов життєдіяльності може супроводжуватися порушеннями психічного стану, а алкоголь традиційно є найбільш доступною психоактивною речовиною та використовується підлітками. Іноді вживання алкоголю зводиться до експериментування та обмежується разовим споживанням, але найчастіше стає регулярним [4]. Середній вік початку споживання алкоголю становить 14 років. За даними наукових спостережень з різною частотою алкоголь споживає 82 % людей у віці 12-22 роки [5].

За результатами дослідження в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» із 1995 року до 2007 рівень вживання алкоголю серед підлітків 15-16 років в Україні поступово підвищувався, досягнувши піку у 2007 році (90,8 % серед всіх; 91,1 % серед хлопців та 90,5 % серед дівчат) [6]. Після 2007 року спостерігалася тенденція до зменшення досвіду вживання алкогольних напоїв хоча б раз у житті серед 15-16-річних підлітків. За весь 25-річний період спостереження найнижчий показник був зафіксований у 2015 році і становив 84,9% (83,8% серед хлопців та 86% серед дівчат). Проте у 2019 році зросла частка дівчат-підлітків, які повідомили про свій досвід вживання алкоголю протягом життя.

Аналіз наукових публікацій свідчить, що мода на алкоголь широко розповсюджена серед підлітків Сполучених Штатів Америки, Канади, Норвегії, Нідерландів та інших країн з високим рівнем доходів [7–9]. Ситуація в Європі характеризується більш раннім початком споживання алкоголю серед підлітків, особливо в останні десятиліття [4].

Тенденція до збільшення негативних явищ в молодіжному середовищі свідчить про необхідність детального дослідження різних аспектів споживання алкоголю підлітками, а також попередження цього згубного явища.

Мета. Дослідження різних аспектів споживання алкоголю підлітками та ступінь обізнаності їхніх матерів для визначення заходів профілактики підліткового алкоголізму в Україні.

Матеріали та методи. Проаналізовано результати лонгitudного дослідження «Сім'я і діти України» (український фрагмент міжнародної програми ELSPAC – Європейське довгострокове спостереження за батьківством та дитинством): дані 1075 «Анкет матері підлітка 15-18 років»; 989 «Анкет підлітка 15-18 років» (499 хлопців та 490 дівчат).

Використано соціологічний та медико-статистичний методи дослідження (формування бази

Introduction. The problem of alcohol consumption is acute in modern conditions due to the widespread spread of this phenomenon in society, as well as the scale of the consequences for the individual, its formation and development [1, 2, 3]. Adolescence is one of the important stages of socialization. Adaptation to changes in living conditions can be accompanied by mental disorders, and alcohol is traditionally the most available psychoactive substance and is used by adolescents. Sometimes alcohol consumption is reduced to experimentation and is limited to single consumption, but most often consumption becomes regular [4]. The average age of onset of alcohol consumption is 14 years. According to scientific observations, 82% of people aged 12-22 consume alcohol with varying frequency [5].

According to a study within the international project "European survey of students on alcohol and other drug use — ESPAD" from 1995 to 2007, the level of alcohol consumption among adolescents aged 15-16 in Ukraine gradually increased, reaching a peak in 2007 (90.8% among all, 91.1% among boys and 90.5% among girls) [6]. After 2007, there was a tendency to reduce the experience of alcohol consumption at least once in a lifetime among 15-16-year-olds. For the entire 25-year follow-up period, the lowest rate of use was recorded in 2015 and was 84.9% (83.8% among boys and 86% among girls). However, in 2019 the share of adolescent girls who reported their experience of alcohol use increased throughout life.

Analysis of scientific publications shows that alcohol consumption is widespread among adolescents in the United States, Canada, Norway, the Netherlands and other high-income countries [7-9]. The situation in Europe is characterized by earlier onset of alcohol consumption among adolescents, especially in recent decades [4].

The tendency to increase the negative phenomena in the youth environment indicates the need for a detailed study of various aspects of alcohol consumption by adolescents and the possibilities of its prevention.

The Aim of the Work is to study various aspects of alcohol use by adolescents and the level of awareness of their mothers to determine measures to prevent adolescent alcoholism in Ukraine.

Materials and Methods. The results of the longitudinal study "Family and Children of Ukraine" (Ukrainian fragment of the international program ELSPAC — European long-term monitoring of parenthood and childhood) are analyzed: data 1075 "Questionnaires of the mother of a teenager aged 15-18"; 989 "Questionnaire for a teenager aged 15-18" (499 boys and 490 girls).

даних – система SPSS; статистична обробка – середовище WindowsXP, програми MicrosoftOffice 2003, 2010, «IBMSPSSStatistics 20,0»).

Результати та обговорення. За даними відділення інтенсивної та еферентної терапії гострих інтоксикацій НДСЛ «ОХМАТДИТ» МОЗ України, серед дітей та підлітків, госпіталізованих з гострим отруєнням, зросла кількість алкогольних інтоксикацій з 20,56 % у 2014 році до 36,7 % у 2019 році (рис. 1), що об'єктивно відображає стан цієї проблеми в Україні та обумовлює актуальність проведення наукових досліджень щодо даної тематики з наступною розробкою заходів профілактичного характеру.

Аналізуючи анкетні дані дослідження «Сім'я і діти України», встановлено факт вживання алкоголю серед 67,4 % (725) підлітків, причому, дівчат було більше (69,5 % – 370 осіб), ніж хлопців (65,4 % – 355 осіб) (рис. 2).

За результатами дослідження щодо частоти вживання алкогольних напоїв підлітками протягом життя встановлено, що алкоголь вживає переважна кількість осіб – приблизно 75 % опитаних з варіативністю відповідей від 0 до 40 разів, що розподілялось наступним чином: понад 40 разів – кожний десятий опитаний підліток – 11,4 % (123 особи); 20–39 разів – 7,8 % (84 підлітки); 10–19 разів – 11,8% (127 опитаних); 6–9 разів – 9,4 % (101 особа); 3–5 разів – 11,1 % (119 людей); 1–2 рази – 13,9 % (149 підлітків).

Загальна кількість осіб, які вживали алкоголь у своєму житті 10 разів і більше становила 31,0 % – це майже третина опитаних (рис. 3).

Привертає увагу, що кожний другий опитаний підліток (50,6 %) вживав алкогольні напої упродовж останніх 30 днів, з них 7,5 % осіб визнали, що робили це частіше одного разу на тиждень (табл. 1).

Більш глибокий аналіз розподілу підлітків-хлопців щодо віку першого вживання окремого виду алкогольного напою наведено на рис. 4.

З'ясовано, що наймолодший вік першої спроби вживання алкоголю серед хлопців-підлітків – це 9 років і молодші. Саме тоді найчастіше вперше

Sociological and medical-statistical research methods were used (database formation — SPSS system; statistical processing — WindowsXP environment, MicrosoftOffice 2003, 2010, "IBMSPSSStatistics 20.0" programs).

Research Results and Discussion. According to the Department of Intensive and Efferent Therapy of Acute Intoxications NDSL "OKHMATDIT" of the Ministry of Health of Ukraine, among children and adolescents hospitalized with acute poisoning, the share of alcohol intoxication increased from 20.56% in 2014 to 36.7% in 2019 (Fig. 1), which objectively reflects the state of this problem in Ukraine and determines the relevance of research on this topic, followed by the development of preventive measures on this issue.

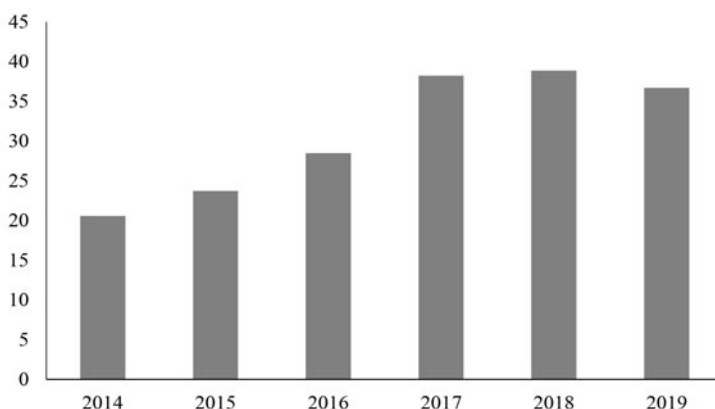
The analysis of personal data of the study "Family and Children of Ukraine" revealed the fact of alcohol consumption among 67.4% (725) of adolescents, and there were more girls (69.5% — 370 people) than boys (65.4% — 355 people) (Fig. 2).

According to a study on the frequency of alcohol consumption by adolescents during life, it was found that alcohol is consumed by the vast majority of people — about 75% of respondents with a variability of answers from 0 to 40 times, which was distributed as follows: more than 40 times — every tenth adolescent surveyed — 11.4 % (123 persons); 20–39 times — 7.8% (84 adolescents); 10–19 times — 11.8% (127 respondents); 6-9 times — 9.4% (101 people); 3-5 times — 11.1% (119 people); 1-2 times — 13.9% (149 adolescents).

The total number of people who consumed alcohol in their lives 10 times or more was 31.0%, which was almost a third of respondents (Fig. 3).

It is noteworthy that every second adolescent surveyed (50.6%) had consumed alcohol during the last 30 days, of which 7.5% admitted that they did so more than once a week (Table 1).

A deeper analysis of the distribution of adolescent boys in relation to the age of first use of a particular type of alcohol is shown in Fig. 4.

Рис. 1. Динаміка частки алкогольних інтоксикацій серед дітей, госпіталізованих з гострим отруєнням, %.

Fig. 1. Dynamics of the share of alcohol intoxication among children hospitalized with acute poisoning, %.

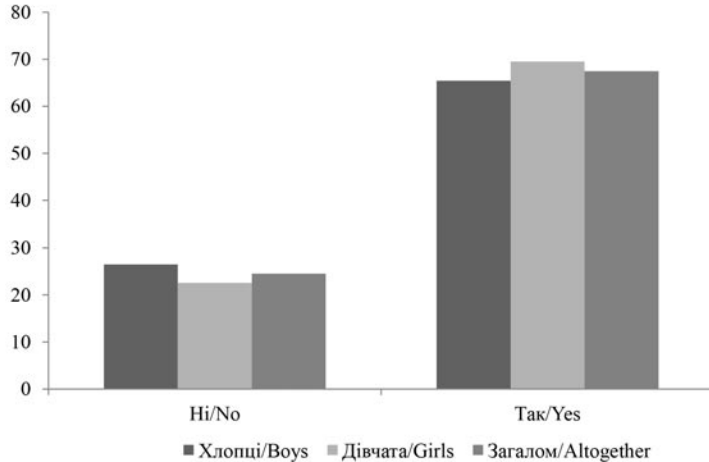
вживали пиво – 3,9 % опитаних, вино або шампанське – 3,3 %, алкогольний коктейль – 1,1 %, міцний алкогольний напій – 0,4 %.

У віці 10 років також найчастіше вперше спробували пиво – 3,5 % осіб, вино або шампанське – 2,8 %, алкогольний коктейль – 1,3 %, міцний алкогольний напій – 0,2 % хлопців-підлітків.

У віці 11 років найчастіше вперше вживали вино або шампанське – 4,4% хлопців-підлітків, пиво – 3,3%,

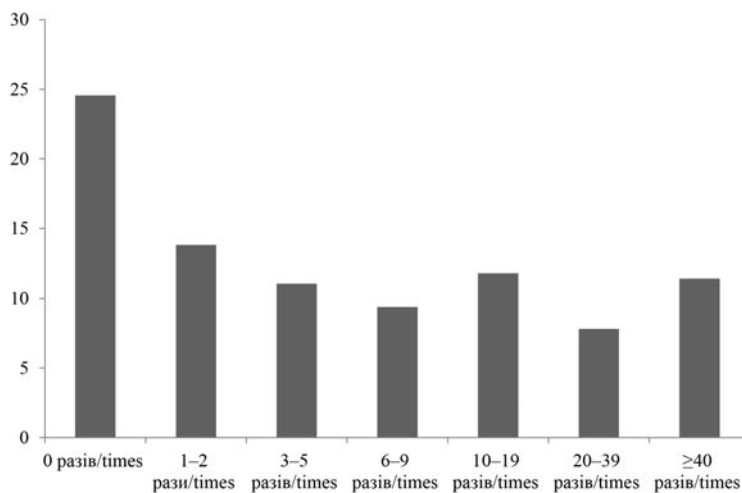
It has been found that the youngest age of first attempt to drink alcohol among adolescent boys is the age group of 9 years and younger. At this age, beer was most often consumed for the first time — 3.9% of respondents, wine or champagne — 3.3%, alcoholic cocktail — 1.1%, strong alcoholic beverage — 0.4%.

At the age of 10, 3.5% of people also drank beer for the first time, 2.8% drank wine or champagne, 1.3%

Рис.2. Розподіл підлітків за відповідями на запитання щодо вживання алкоголю протягом життя, %.

Fig.2. Distribution of adolescents by answers to questions about alcohol consumption during life, %.

Рис.3. Частота вживання алкогольних напоїв підлітками протягом життя, %.

Fig.3. Frequency of alcohol consumption by adolescents during life, %.

Таблиця 1/Table 1

**Частка підлітків, які вживали алкогольні напої упродовж останніх 30 днів, %/
Proportion of adolescents who drank alcohol during last 30 days, %**

Частота вживання алкогольних напоїв/ Frequency of alcohol consumption	Кількість підлітків/ The number of adolescents	
	n	%
0 разів / times	531	49,4
1–2 рази / times	228	21,2
3–5 разів / times	73	6,8
6–9 разів / times	49	4,6
10–19 разів / times	25	2,3
20–39 разів / times	5	0,5
≥40 разів / times	1	0,1

алкогольний коктейль – 2,0%, міцний напій – 1,1%.

У віці 12 років вперше вживали вино або шампанське 6,3% опитаних, пиво – 6,1%, алкогольний коктейль – 2,0%, міцний напій – 1,1%.

У віці 13 років вперше вжили пиво 9,8% хлопців-підлітків, вино або шампанське – 8,8%, алкогольний коктейль – 5,9%, міцний напій – 1,7%.

У віці 14 років вперше вжили пиво 19,0% хлопців-підлітків, вино або шампанське – 14,5%, алкогольний коктейль – 9,4%, міцний напій – 7,4%.

У віці 15 років вперше вжили пиво 16,0% опитаних, вино або шампанське – 15,3%, алкогольний коктейль – 8,8%, міцний напій – 10,3%.

У віці 16 років вперше скоштували пиво 5,2% осіб, вино або шампанське – 8,5%, алкогольний коктейль – 4,6%, міцний напій – 8,1%.

Щодо опитаних дівчат-підлітків, їхній наймолодший вік першої спроби алкоголю також припав на 9 років і молодше (рис. 5), серед яких 5,3% осіб вперше спробували пиво, 3,4% – вино або шампанське, 0,4% – міцні напої.

У віці 10 років найчастіше опитані дівчата-підлітки вперше спробували вино або шампанське – 5,1% осіб, пиво вживали 1,5%, алкогольний коктейль – 0,6%.

У віці 11 років вперше спробували пиво 2,8% дівчат-підлітків, вино або шампанське – 2,8%, алкогольний коктейль – 2,1%, міцні напої – 0,6%.

У віці 12 років пиво вперше спробували 6,4% осіб, вино або шампанське – 5,5%, алкогольний коктейль – 4,3%, міцні напої – 0,6%.

drank an alcoholic cocktail, and 0.2% drank strong alcohol.

At the age of 11, 4.4% of teenage boys, beer — 3.3%, alcoholic cocktail — 2.0%, strong drink — 1.1% most often drank wine or champagne for the first time.

At the age of 12, 6.3% of respondents consumed wine or champagne for the first time, beer — 6.1%, alcoholic cocktail — 2.0%, spirits — 1.1%.

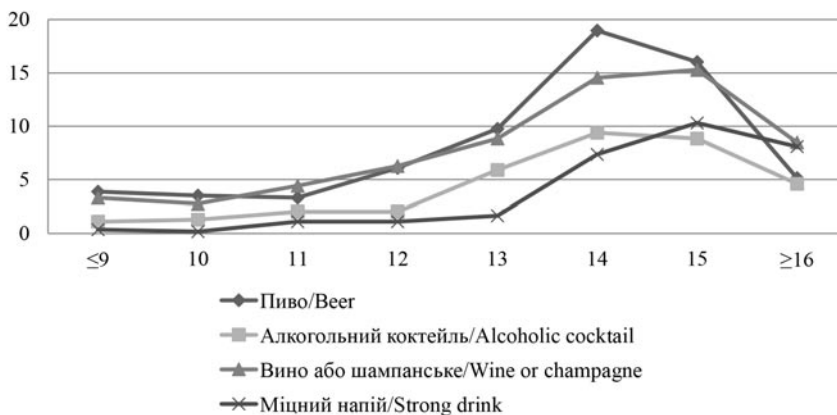
At the age of 13, 9.8% of teenage boys drank beer for the first time, 8.8% drank wine or champagne, 5.9% drank an alcoholic cocktail, and 1.7% drank a strong drink.

At the age of 14, 19.0% of teenage boys consumed beer for the first time, 14.5% drank wine or champagne, 9.4% drank an alcoholic cocktail, and 7.4% drank a strong drink.

At the age of 15, 16.0% of respondents consumed beer for the first time, wine or champagne — 15.3%, alcoholic cocktail — 8.8%, strong drink — 10.3%.

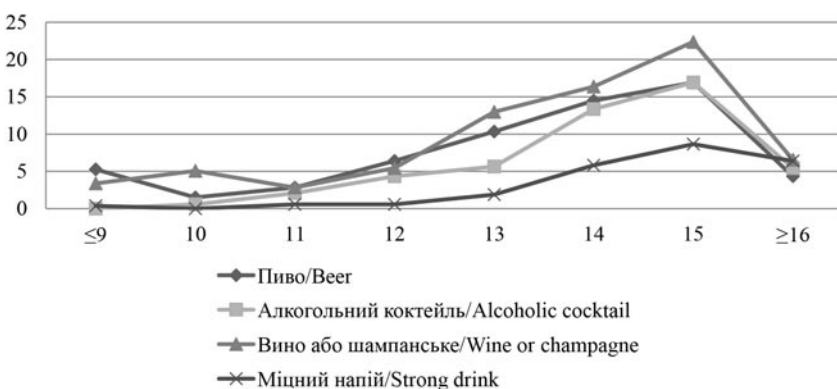
At the age of 16, 5.2% of people consumed beer, wine or champagne — 8.5%, alcoholic cocktail — 4.6%, strong drink — 8.1% for the first time.

Regarding the surveyed teenage girls, their youngest age of the first attempt at alcohol also occurred at 9 years and younger (Fig. 5), of which 5.3% tried beer for the first time, 3.4% — wine or champagne, 0.4% — strong drinks.

Рис.4. Розподіл хлопців-підлітків щодо віку першого вживання окремого виду алкогольного напою, %.

Fig.4. Distribution of adolescent boys by age of first use of a particular type of alcoholic beverage, %.

Рис.5. Розподіл дівчат-підлітків щодо віку першого вживання окремого виду алкогольного напою, %.

Fig.5. Distribution of adolescent girls by age of first use of a particular type of alcoholic beverage, %.

У віці 13 років пиво вперше спробували 10,3 % опитаних, вино або шампанське – 13,0 %, алкогольний коктейль – 5,6 %, міцні напої – 1,9 %.

У віці 14 років 14,5 % дівчат-підлітків вперше спробували пиво, 16,4 % – вино або шампанське, 13,3 % – алкогольний коктейль, 5,8 % – міцний напій.

У віці 15 років пиво вперше спробували 16,9 % осіб, вино або шампанське – 22,4 %, алкогольний коктейль – 16,9 %, міцні напої – 8,6 %.

У віці 16 років 4,3 % дівчат-підлітків вперше спробували пиво, 6,6 % – вино або шампанське, 5,5 % – алкогольний коктейль, 6,4 % – міцний напій.

Аналіз ступеня залучення підлітків до вживання пива показав, що у віці 9 років і молодше 3,9 % (21 хлопець-підліток) та 5,3 % (28 дівчат-підлітків) вперше спробували пиво; у віці 10 років ці показники дорівнювали 3,5 % (19) та 1,5 % (8), відповідно; у віці 11 років – 3,3 % (18) та 2,8 % (15), відповідно; у віці 12 років – 6,1 % (33) та 6,4 % (34), відповідно; у віці 13 років – 9,8 % (53) та 10,3 % (55), відповідно; у віці 14 років – 19,0 % (103) та 14,5 % (77), відповідно; у віці 15 років – 16,0 % (87) та 16,9 % (90), відповідно; у віці 16 років і старше – 5,2 % (28) та 4,3 % (23), відповідно.

Таким чином, за результатами аналізу встановлено, що найчастіше вперше пиво опитані підлітки спробували у віці 14–15 років (рис. 6).

Алкогольний коктейль вперше спробували у віці 9 років і молодше 1,1 % (6 хлопців-підлітків); у віці 10 років – 1,3 % (7 хлопців-підлітків) та 0,6 % (3 дівчат-підлітків); у віці 11 років – 2,0 % (11) та 2,1 % (11), відповідно; у віці 12 років – 2,0 % (11) та 4,3 % (23), відповідно; у віці 13 років – 5,9 % (32) та 5,6 % (30), відповідно; у віці 14 років – 9,4 % (51) та 13,3 % (71), відповідно; у віці 15 років – 8,8 % (48) та 16,9 % (90), відповідно; у віці 16 років і старше – 4,6 % (25) та 5,5 % (29), відповідно, що візуально представлено на рис. 7.

Підсумовуючи, можна сказати, що дівчата майже у 2 рази частіше, ніж хлопці вперше споживали алкогольний коктейль у віці 15 років. Для

At the age of 10, the most frequently interviewed teenage girls tried wine or champagne for the first time — 5.1% of people, 1.5% drank beer, 0.6% — alcoholic cocktail.

At the age of 11, 2.8% of teenage girls tried beer for the first time, wine or champagne — 2.8%, alcoholic cocktail — 2.1%, spirits — 0.6%.

At the age of 12, 6.4% of people tried beer for the first time, 5.5% of wine or champagne, 4.3% of alcoholic cocktails, and 0.6% of spirits.

At the age of 13, 10.3% of respondents tasted beer for the first time, 13.0% wine or champagne, 5.6% alcoholic cocktail, and 1.9% spirits.

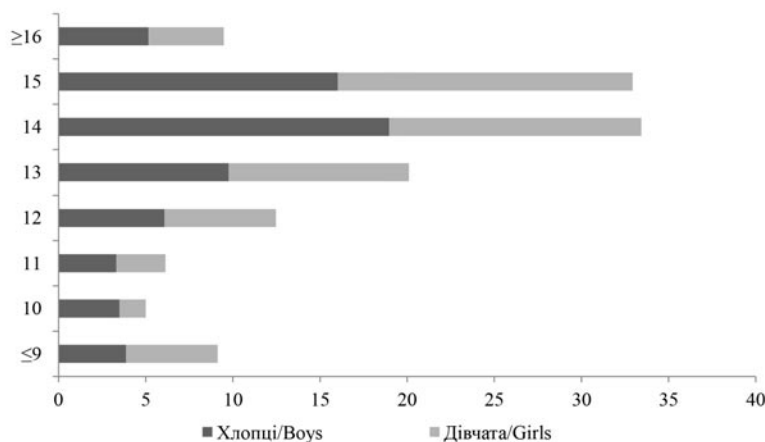
At the age of 14, 14.5% of teenage girls tried beer for the first time, 16.4% — wine or champagne, 13.3% — alcoholic cocktail, 5.8% — spirits.

At the age of 15, 16.9% of people tried beer for the first time, 22.4% of wine or champagne, 16.9% of alcoholic cocktails, and 8.6% of spirits.

At the age of 16, 4.3% of teenage girls tried beer for the first time, 6.6% — wine or champagne, 5.5% — alcoholic cocktail, 6.4% — spirits.

Analysis of the degree of involvement of adolescents in beer consumption showed that at the age of 9 years and younger 3.9% (21 adolescent boys) and 5.3% (28 adolescent girls) tried beer for the first time; at the age of 10, these figures were 3.5% (19) and 1.5% (8), respectively; at the age of 11 — 3.3% (18) and 2.8% (15), respectively; at the age of 12 — 6.1% (33) and 6.4% (34), respectively; at the age of 13 — 9.8% (53) 10.3% (55), respectively; at the age of 14 — 19.0% (103) and 14.5% (77), respectively; at the age of 15 — 16.0% (87) and 16.9% (90), respectively; at the age of 16 years and older — 5.2% (28) and 4.3% (23), respectively.

Thus, according to the results of the analysis, it was found that most often the first time the interviewed adolescents tried beer at the age of 14–15 years (Fig. 6).

Рис. 6. Розподіл підлітків, які вперше вживали пиво у відповідному віці, за статтю, %.

Fig. 6. Distribution of adolescents who first drank beer at the appropriate age, by sex, %.

хлопців характерним є більш ранній вік першої спроби алкогольного коктейлю.

У віці 9 років і молодше вперше вино чи шампанське спробували 3,3 % (18 хлопців-підлітків) та 3,4 % (18 дівчат-підлітків); у віці 10 років – 2,8 % (15) та 5,1 % (27), відповідно; у віці 11 років – 4,4 % (24) та 2,8 % (15), відповідно; у віці 12 років – 6,3 % (34) та 5,5 % (29) відповідно; у віці 13 років – 8,8 % (48) та 13,0 % (69), відповідно; у віці 14 років – 14,5 % (79) та 16,4 % (87), відповідно; у віці 15 років – 15,3 % (83) та 22,4 % (119), відповідно; у віці 16 років і старше – 8,5 % (46 хлопців-підлітків) та 6,6 % (35 дівчат-підлітків) (рис. 8).

Виходячи з представлених даних, встановлено, що найчастіше вперше з вином або шампанським опитані підлітки познайомились у віці 14–15 років.

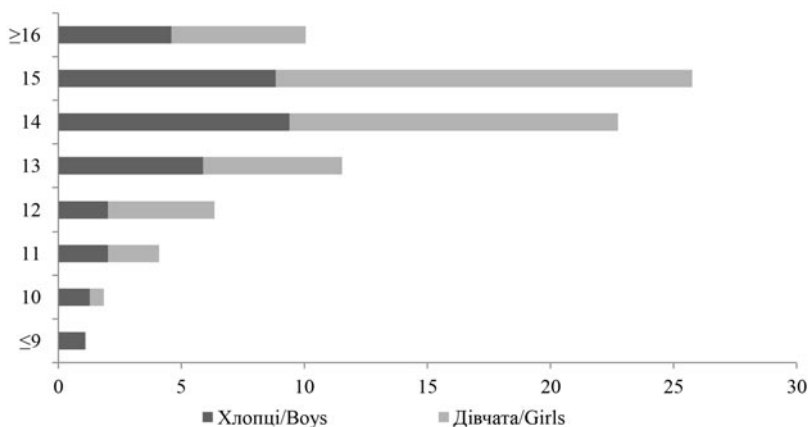
Міцний алкогольний напій вперше спробували у віці 9 років і молодше 0,4 % (2 хлопці-підлітки) та 0,4 % (2 дівчат-підлітків); у віці 10 років – 0,2 % (1 хлопець-підліток); у віці 11 років – 1,1 % (6 хлопців-підлітків) та 0,6 % (3 дівчини-підлітки); у віці 12 років – 1,1 % (6) та 0,6 % (3), відповідно; у віці 13 років – 1,7 % (9) та 1,9 % (10), відповідно; у віці 14 років – 7,4 % (40) та 5,8 % (31), відповідно; у віці 15 років – 10,3 % (56) та 8,6 % (46), відповідно; у віці 16 років і старше – 8,1 % (44 хлопці-підлітки) та 6,4 % (34 дівчини-підлітки) (на рис. 9).

Підсумовуючи результати, встановлено, що підлітки (як хлопці, так і дівчата) найчастіше вперше

Alcoholic cocktail was first tried at the age of 9 years and younger by 1.1% (6) of adolescent boys; at the age of 10 — 1.3% (7 adolescent boys) and 0.6% (3 adolescent girls); at the age of 11 years — 2.0% (11) and 2.1% (11), respectively; at the age of 12 — 2.0% (11) and 4.3% (23), respectively; at the age of 13 — 5.9% (32) and 5.6% (30), respectively; at the age of 14 — 9.4% (51) and 13.3% (71), respectively; at the age of 15 — 8.8% (48) and 16.9% (90), respectively; at the age of 16 years and older — 4.6% (25) and 5.5% (29), respectively, which is visually presented in Fig. 7.

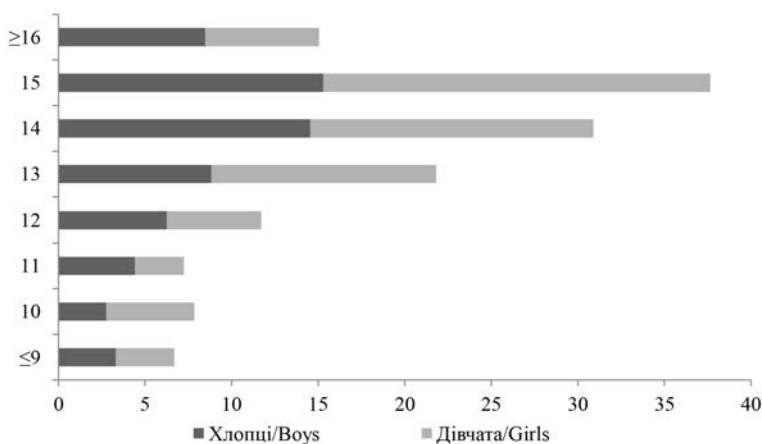
In summary, we can say that girls almost twice as often than boys first consumed an alcoholic cocktail at the age of 15. For boys, the earlier age of the first attempt at an alcoholic cocktail is typical.

At the age of 9 and younger, 3.3% (18 teenage boys) and 3.4% (18 teenage girls) tried wine or champagne for the first time; at the age of 10 — 2.8% (15) and 5.1% (27), respectively; at the age of 11—4.4% (24) and 2.8% (15), respectively; at the age of 12—6.3% (34) and 5.5% (29), respectively; at the age of 13—8.8% (48) and 13.0% (69), respectively; at the age of 14—14.5% (79) and 16.4% (87), respectively; at the age of 15—15.3% (83) and 22.4% (119), respectively; at the age of 16 years and older — 8.5% (46 adolescent boys) and 6.6% (35 adolescent girls) (Fig. 8).

Рис. 7. Розподіл підлітків, які вперше вживали алкогольний коктейль у відповідному віці за статтю, %

Fig. 7. Distribution of adolescents who first drank an alcoholic cocktail at the appropriate age by sex, %

Рис. 8. Розподіл підлітків, які вперше вживали вино або шампанське у відповідному віці, за статтю, %

Fig. 8. Distribution of adolescents who first drank wine or champagne at the appropriate age by sex, %

спробували міцний алкогольний напій у віці 15–16 років.

Зважаючи на те, що саме родина є одним з ключових чинників, який визначає ставлення підлітків до алкоголю, для аналізу цієї проблеми був проведений підрахунок відповідей їхніх матерів (рис. 10-13).

Встановлено, що майже половина матерів (48,4 % жінок) дали ствердну відповідь на запитання «чи вживала дитина алкоголь?» (45,5 % хлопців-підлітків та 51,3 % дівчат-підлітків) (рис. 10).

Щодо місця «першого знайомства» дитини з алкогольним напоєм, то у 19,2 % випадках матері вказали – вдома, у 23,5 % – з друзями, у 5,7 % – в гостях, а у 14,4 % випадках матері не знали, де дитина вперше спробувала алкоголь (рис. 11).

Щодо віку «першого знайомства» дитини з алкогольним напоєм, то у більшості випадків матері були переконані, що дитина вперше спробувала алкоголь у віці 14 (10,2 %) чи 15 (16,6 %) років (рис. 12).

Аналіз ставлення матерів до вживання алкоголю їхніми дітьми показав, що у 40,7 % випадків вони категорично забороняють дітям вживати алкоголь, у 46,5 % – це небажано, у 8,7 % – у невеликих дозах не забороняють алкоголь дітям (рис. 13).

Під час аналізу частоти вживання підлітками різних видів алкоголю, згідно з даними, отриманими від їхніх матерів, найчастішою була відповідь «ніко-

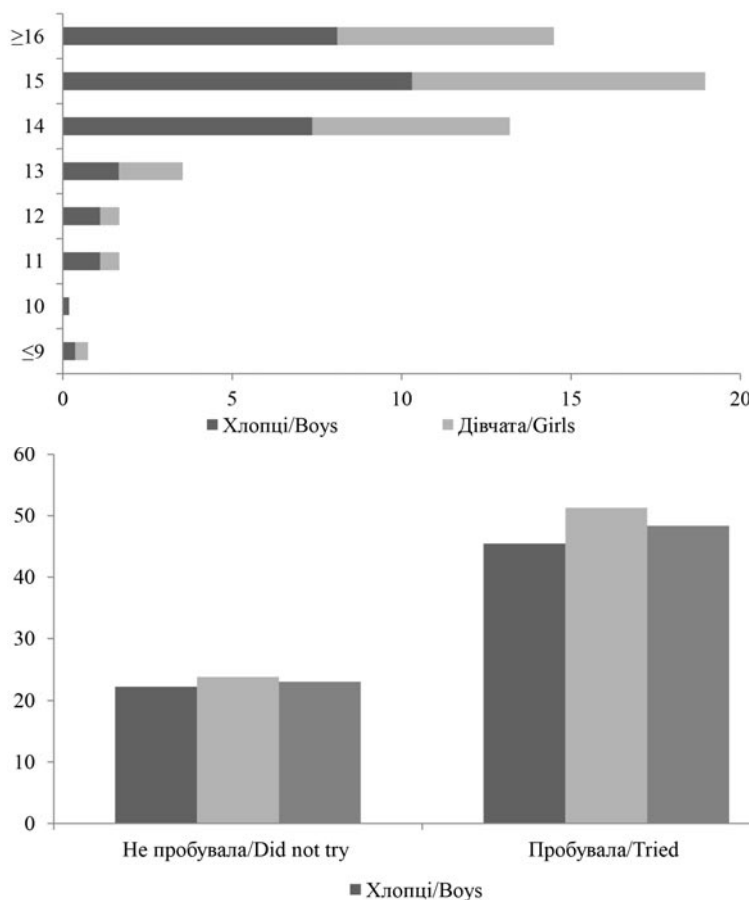
Based on the presented data, it was found that the interviewed teenagers met wine or champagne for the first time at the age of 14–15 years.

Strong alcohol was first tried at the age of 9 years and younger 0.4% (2 adolescent boys) and 0.4% (2 adolescent girls); at the age of 10-0.2% (1 teenage boy); at the age of 11-1.1% (6 adolescent boys) and 0.6% (3 adolescent girls); at the age of 12-1.1% (6) and 0.6% (3), respectively; at the age of 13-1.7% (9) and 1.9% (10), respectively, at the age of 14-7.4% (40) and 5.8% (31), respectively; at the age of 15-10.3% (56) and 8.6% (46), respectively; at the age of 16 years and older – 8.1% (44 adolescent boys) and 6.4% (34 adolescent girls), which is provided in Fig. 9.

Summing up the results, it was found that adolescents (both boys and girls) often first tried a strong alcoholic drink at the age of 15-16 years.

Given that the family is one of the key factors that determines the attitude of adolescents to alcohol, to analyze this problem was calculated the responses of their mothers (Fig. 10-13).

It was found that about half of mothers (48.4% of women) gave an affirmative answer to the question "did the child drink alcohol?" (45.5% of adolescent boys and 51.3% of adolescent girls) (Fig. 10).

Рис.9. Розподіл підлітків, які вперше вживали міцний алкоголь у відповідному віці за статтю, %.

Fig.9. Distribution of adolescents who first drank strong alcohol at the appropriate age by sex, %.

Рис.10. Частота вживання алкоголю підлітками хоча б раз у житті (згідно з даними матерів), %.

Fig.10. Frequency of alcohol consumption by adolescents at least once in a lifetime (according to mothers), %.

ли» (від 40,1 % для пива до 74,2 % для міцних алкогольних напоїв).

Відповіді щодо вживання алкоголю розподілялись таким чином: «рідко» хлопці-підлітки вживали у 27,6 % випадках вино/шампанське, у 38,5 % – пиво, у 2,9 % – міцні алкогольні напої, а у 22,1 % – слабоалкогольні напої; «щотижня» вживали у 0,6 % випадках вино, шампанське, у 3,3 % – пиво, у 0,2 % – міцні алкогольні напої, у 1,1 % – слабоалкогольні напої (табл. 2).

Таким чином, згідно опитуванням матерів, пиво – найбільш популярний алкогольний напій серед хлопців.

При аналізі відповідей матерів дівчат-підлітків на аналогічні запитання, маємо таку картину: «рідко» дівчата-підлітки у половині випадків (49,1 %) вживали вино/шампанське, у 31,6 % – пиво, у 2,8 % – міцні алкогольні напої, а у 30,1 % – слабоалкогольні напої; «щотижня» (як і у групі матерів хлопців-підлітків це були поодинокі випадки) вони вживали у 0,2 % випадках вино, шампанське, у 1,5 % – пиво, у 1,3 % – слабоалкогольні напої (табл. 3).

Таким чином, відповідно до опитування матерів, вино та шампанське користується більшою популярністю серед дівчат, ніж серед хлопців.

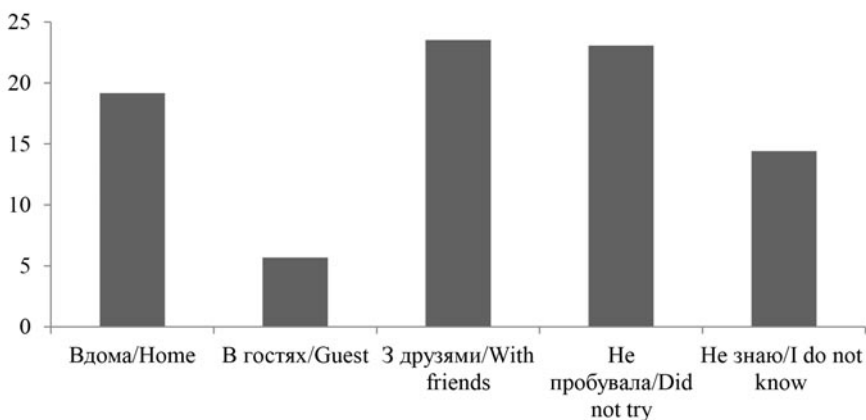
Regarding the place of the "first acquaintance" of the child with alcohol, in 19.2% of cases the mother indicated — at home, in 23.5% — with friends, in 5.7% — on a visit, and in 14.4% of cases the mother did not know where the child first tried alcohol (Fig. 11).

Regarding the age of the child's "first acquaintance" with alcohol, in most cases the mother was convinced that the child first tried alcohol at the age of 14 (10.2%) or 15 (16.6%) years (Fig. 12).

Analysis of mothers' attitudes to alcohol consumption by their children showed that in 40.7% of cases mothers categorically forbid children to drink alcohol, in 46.5% — consider it undesirable, in 8.7% — in small doses do not prohibit alcohol in children (Fig. 13).

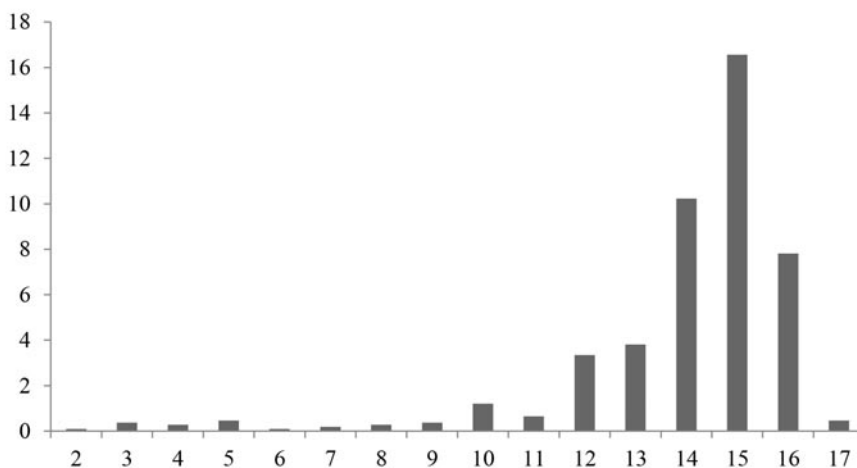
When analyzing the frequency of adolescents' consumption of different types of alcohol, according to data obtained from their mothers, the answer "never" was most often noted (from 40.1% for beer to 74.2% for strong alcoholic beverages).

Responses to alcohol use were distributed as follows: "rarely" adolescent boys consumed wine / champagne in 27.6% of cases, beer in 38.5%, spirits in 2.9%, and low-alcohol beverages in 22.1%; "Weekly"

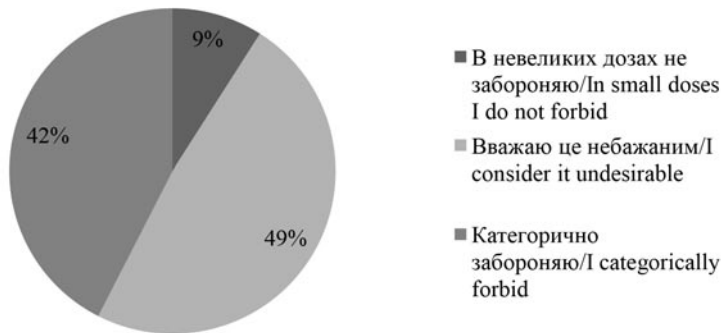
Рис. 11. Розподіл підлітків щодо місця «першого знайомства» з будь-яким алкоголем згідно з даними, отриманими від їхніх матерів, %.

Fig. 11. Distribution of adolescents in relation to the place of "first acquaintance" with any alcohol according to the data received from their mothers, %.

Рис. 12. Розподіл підлітків згідно з віком «першого знайомства» з будь-яким алкоголем відповідно до даних, отриманих від їхніх матерів, %.

Fig. 12. Distribution of adolescents according to the age of "first acquaintance" with any alcohol according to the data obtained from their mothers, %.

Рис. 13. Розподіл матерів згідно зі ставленням до вживання алкоголю їхніми дітьми, %.

Fig. 13. Distribution of mothers according to the attitude to alcohol consumption by their children, %

Результати наукової роботи мультидисциплінарної команди лікарів-токсикологів, лікарів загального профілю та соціологів ще раз підкреслюють, що проблема вживання алкоголю дітьми та підлітками в нашій країні залишається актуальною та такою, що потребує розробки профілактичних заходів для впровадження як у шкільному, так і родинному середовищі, вказуючи на недостатній стан поінформованості людей.

Висновки

1. Протягом останніх років майже вдвічі – з 20,6 до 36,7 % – зросла кількість дітей та підлітків, госпіталізованих з гострим отруєнням до відділення інтенсивної та еферентної терапії гострих інтоксикацій НДСЛ «ОХМАТДИТ» МОЗ України (2014-2019 рр.).
2. Встановлено, що переважна більшість українських підлітків – 75 % – вживають алкоголь протягом життя (третина з них – 31,0 % робили це понад 10 разів), а їхня перша спроба алкоголю припадає на 9 років і молодше – як серед хлопців, так і серед дівчат.
3. Визначені особливості вживання різних алкогольних напоїв підлітками: з пивом, вином або

consumed in 0.6% of cases wine, champagne, in 3.3% — beer, in 0.2% — strong alcoholic beverages, in 1.1% — low-alcohol beverages (Table 2).

Thus, according to a survey of mothers, beer is the most popular alcoholic beverage among boys.

Conclusions

1. In recent years, the share of children and adolescents hospitalized with acute poisoning in the Department of Intensive and Efferent Therapy of Acute Intoxications NDSL "OKHMATDIT" of the Ministry of Health of Ukraine (2014-2019) has almost doubled — from 20.6 to 36.7%.
2. It is established that the vast majority of Ukrainian adolescents — 75% — drink alcohol during their lifetime (a third of them — 31.0% did it more than 10 times), and their first attempt at alcohol is 9 years and younger — both among boys and among girls.
3. Peculiarities of consumption of various alcoholic beverages by teenagers are defined: they get acquainted with beer, wine or champagne for the first

Таблиця 2

Частота вживання хлопцями-підлітками різних видів алкогольних напоїв згідно з даними, отриманими від їхніх матерів, %
Frequency of using different kinds of alcoholic drinks by boys teens according to the dates received from their mothers

Частота вживання / Frequency of use	Вино, шампанське / Wine, champagne	Пиво, легке пиво / Beer, light beer	Міцні алкогольні напої / Strong alcoholic beverages	Слабо-алкогольні напої / Low-alcohol beverages
Ніколи / Never	50,3	40,1	74,2	52,3
Рідко / Rarely	27,6	38,5	2,9	22,1
Щотижня / Weekly	0,6	3,3	0,2	1,1

Таблиця 3

Частота вживання дівчатами-підлітками різних видів алкогольних напоїв згідно з даними, отриманими від їхніх матерів, %
Frequency of using different kinds of alcoholic drinks by girls teens according to the dates received from their mothers

Частота вживання / Frequency of use	Вино, шампанське / Wine, champagne	Пиво, легке пиво / Beer, light beer	Міцні алкогольні напої / Strong alcoholic beverages	Слабо-алкогольні напої / Low-alcohol beverages
Ніколи / Never	37,0	49,8	79,9	49,6
Рідко / Rarely	49,1	31,6	2,8	30,1
Щотижня / Weekly	0,2	1,5	0,0	1,3

шампанським вперше вони знайомляться у 14-15 років; алкогольний коктейль дівчата-підлітки вперше споживають у 2 рази частіше у віці 15 років; міцний алкогольний напій найчастіше вперше п'ють підлітки у віці 15–16 років.

4. Доведено, що лише половина матерів – 48,4 % жінок були обізнані щодо факту вживання алкоголю їхніми дітьми-підлітками, при цьому у 40,7 % випадках матері категорично забороняють дітям вживати алкоголь, у 46,5 % – вважають це небажаним, у 8,7 % – у невеликих дозах не забороняють алкоголь своїм дітям.

time at the age of 14-15; alcoholic cocktail teenage girls consume for the first time 2 times more often at the age of 15; strong alcohol is most often drunk by teenagers aged 15-16 for the first time.

4. It is proved that only half of mothers — 48.4% of women were aware of the fact of alcohol consumption by their adolescent children, while in 40.7% of cases mothers categorically forbid children to drink alcohol, in 46.5% — consider it undesirable, in 8.7% — in small doses do not prohibit alcohol to their children.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

1. Чапляк АП, Романів ОП, Надь БЯ. Споживання алкоголю підлітками актуальна проблема системи громадського здоров'я. Економіка і право охорони здоров'я. 2018;2(8):144–145.
2. Волчек ВВ, Гриценко ЛО, Колесник В І, Анісімова ГО, Аверин ДІ, Гайданка МО. Соціологічне дослідження проблеми пивної алкоголізації підлітків. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Профілактична медицина: здобутки сьогодення та погляд у майбутнє»/ за ред. Лехан В.М., Шевченко О.А. – Дніпропетровськ: Літограф, 2016:23–25.
3. Фомина НА, Орлов ВБ. Исследование алкогольных установок у современных подростков. Прикладная юридическая психология. 2018;1(42):32–40.
4. Алехин АН, Локтева АВ. Клинико-психологические аспекты алкоголизации подростков. Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта. 2011;82(12);11-15.
5. World Health Organization. (2018). Global status report of alcohol and health 2018. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/274603>.
6. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні: за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.), Д.М. Павлова, Н-М.К. Нгуєн, О.Г. Левцун, Н.П. Пивоварова, О.Т. Сакович; О.В. Флярковська. – К.: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. 214 с.
7. Marshall E J. Adolescent alcohol use: risks and consequences. Alcohol Alcohol. 2014 Mar-Apr;49(2):160-4. doi: 10.1093/alcalc/agt180.
8. Bosque-Prous M, Kuipers MAG, Espelt A, Richter M, Rimpelд A, Perelman J, Federico B, et al. Adolescent alcohol user and parental and adolescent socioeconomic position in six European cities. BMC Public Health. 2017 Aug 8;17(1):646. doi: 10.1186/s12889-017-4635-7.
9. De Looze M E, van Dorsselaer S A F M, Monshouwer K, Vollebergh W A M. Trends in adolescent alcohol user in the Netherlands, 1992-2015: Differences across sociodemographic groups and links with strict parental rule-setting. Int J Drug Policy. 2017 Dec;50:90-101. doi: 10.1016/j.drugpo.2017.09.013.

REFERENCES

1. Chaplyak A P, Romaniv O P, Nadia B. Ya. Alcohol consumption by adolescents is a topical issue of the public health system. Economics and health law. 2018; 2 (8): 144–145.
2. Volchek V V, Gritsenko L O, Kolesnik V I, Anisimova G O, Averin D I, Gaidanka M O. Sociological study of the problem of beer alcoholism in adolescents. Proceedings of the scientific-practical conference with international participation "Preventive medicine: the achievements of the present and a look into the future" / ed. Lekhan V M, Shevchenko O A - Dnipropetrovsk: Litograf, 2016: 23–25.
3. Fomina N A, Orlov V B. Research of alcoholic installations at modern teenagers. Applied legal psychology. 2018; 1 (42): 32–40.
4. Alekhine A N, Lokteva A V. Clinical and psychological aspects of alcoholism in adolescents. Scientific notes of the University. P.F. Lesgafta. 2011; 82 (12); 11-15.
5. World Health Organization. (2018). Global status report on alcohol and health 2018. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/274603>.
6. Smoking, alcohol and drug use among adolescents who are studying: the spread and trends in Ukraine: according to the results of a study in 2019 in the international project "There is a European survey of students on alcohol and other drugs - ESPAD" / O.M. Balakireva (supervising author), D M Pavlova, N-MK Nguyen, O G Levtsun, N P Pivovarov, O.T. Sakovich; O.B. Fiyarkovskaya. - K.: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. - 214 с.
7. Marshall E J. Adolescent alcohol use: risks and consequences. Alcohol Alcohol. 2014 Mar-Apr; 49 (2): 160-4. doi: 10.1093 / alcalc / agt180.
8. Bosque-Prous M, Kuipers M-AG, Espelt A, Richter M, Rimpelд A, Perelman J, Federico B, et al. Adolescent alcohol user and parental and adolescent socioeconomic position in six European cities. BMC Public Health. 2017 Aug 8; 17 (1): 646. doi: 10.1186 / s12889-017-4635-7.
9. De Looze M E, van Dorsselaer S A F M, Monshouwer K, Vollebergh W A M. Trends in adolescent alcohol user in the Netherlands, 1992-2015: Differences across sociodemographic groups and links with strict parental rule-setting. Int J Drug Policy. 2017 Dec; 50: 90-101. doi: 10.1016 / j.drugpo.2017.09.013.